

UvA-DARE (Digital Academic Repository)

Isaiah Berlin: een eclecticisch denker op het grensvlak van filosofie, politieke theorie en geschiedenis

[Bespreking van: J.L. Cherniss, S.B. Smith (2018) *The Cambridge companion to Isaiah Berlin*]

Bos, J.

DOI

[10.5117/TVGESCH2020.1.024.BOS](https://doi.org/10.5117/TVGESCH2020.1.024.BOS)

Publication date

2020

Document Version

Final published version

Published in

Tijdschrift voor Geschiedenis

License

CC BY-NC-ND

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Bos, J. (2020). Isaiah Berlin: een eclecticisch denker op het grensvlak van filosofie, politieke theorie en geschiedenis: [Bespreking van: J.L. Cherniss, S.B. Smith (2018) *The Cambridge companion to Isaiah Berlin*]. *Tijdschrift voor Geschiedenis*, 133(1), 148-150. <https://doi.org/10.5117/TVGESCH2020.1.024.BOS>

General rights

It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Disclaimer/Complaints regulations

If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please Ask the Library: <https://uba.uva.nl/en/contact>, or a letter to: Library of the University of Amsterdam, Secretariat, Singel 425, 1012 WP Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

UvA-DARE is a service provided by the library of the University of Amsterdam (<https://dare.uva.nl>)

Joshua L. Cherniss en Steven B. Smith (red.), *The Cambridge companion to Isaiah Berlin* (Cambridge University Press; Cambridge, 2018) 308 p., £21,99 ISBN 9781316503058

Isaiah Berlin: een eclecticisch denker op het grensvlak van filosofie, politieke theorie en geschiedenis

Isaiah Berlin (1909-1997) is een van de bekendste denkers van de twintigste eeuw, maar neemt in de canon van de academische filosofie een bescheiden plaats in. Terwijl het werk van filosofen als Quine, Rawls, Adorno en Foucault nog steeds uitgebreid gelezen en geanalyseerd wordt, lijkt Berlin eerder bekend te zijn vanwege een paar treffende ideeën en concepten, die weliswaar veelvuldig aangehaald worden, maar geen centrale rol spelen in het huidige filosofische debat. De inleiding van *The Cambridge companion to Isaiah Berlin* heeft dan ook als titel 'Why Berlin? Why now?' De redacteurs, Joshua Cherniss en Steven Smith, werpen hier de vraag op of Berlin eigenlijk wel een filosoof genoemd kan worden en of zijn werk nog zeggingskracht heeft buiten de context van de Koude Oorlog waarin het is ontstaan. Wat daarbij meespeelt, is dat Berlins favoriete genre het essay was en hij geen omvattende en systematisch filosofische werken heeft nagelaten. Niettemin zijn Cherniss en Smith van mening

dat Berlins denken nog steeds relevant is voor de hedendaagse filosofie. Berlin heeft in hun ogen een belangrijke rol gespeeld in de heropleving van de politieke theorie nadat deze in de jaren vijftig van de vorige eeuw door velen dood was verklaard. Berlins belangrijkste bijdrage aan het politiek-filosofische debat ligt volgens Cherniss en Smith in zijn pluralistische opvatting van ethiek en politiek, in het idee dat menselijk handelen uiteindelijk bepaald wordt door verschillende waarden die niet per se met elkaar verenigbaar zijn en die niet herleid kunnen worden tot hogere waarden of universele principes.

The Cambridge companion to Isaiah Berlin bevat vijftien artikelen, waaronder een tekst van Berlin zelf. De verschillende aspecten van Berlins werk worden uitputtend besproken, waarbij het boek eerder te lijden heeft onder overlap tussen de verschillende bijdragen dan onder lacunes. Na een korte herinnering aan Berlin van de hand van de schrijver Amos Oz en een overzicht van Berlins levensloop en

intellectuele ontwikkeling wordt het werk van Berlin in drie delen gegroepeerd besproken. In de eerste plaats wordt in twee artikelen aandacht besteed aan zijn meer fundamentele filosofische denkbeelden, gevolgd door vijf essays over zijn werk op het gebied van de ideeëngeschiedenis en vijf essays over zijn politieke denken.

Meer dan bij de meeste andere filosofen het geval is, spreken de levensgeschiedenis en de persoonlijkheid van Berlin tot de verbeelding. Berlin werd in 1909 geboren in Riga, dat toen deel uitmaakte van het Russische keizerrijk, als zoon van een Joodse houthandelaar. In 1917 was hij als kind getuige van de Russische Revolutie in Sint-Petersburg, wat resulteerde in een levenslange afkeer van het communisme. In 1921 emigreerde het gezin naar Engeland. Berlin studeerde in Oxford, en zou zijn hele leven aan deze universiteit verbonden blijven. Kenmerkend voor Berlin is zijn waardering voor, zoals hij het zelf uitdrukt, ‘the crooked timber of humanity’ in al zijn facetten, en zijn zeer brede intellectuele en culturele interesse. In een beroemd geworden essay uit 1951 maakt hij een onderscheid tussen intellectuele vossen en egels: de vos weet iets van heel veel dingen, terwijl de egel één groot ding weet. Berlin was, in de woorden van Amos Oz, ‘a fox studying hedgehogs’.

In *The Cambridge companion to Isaiah Berlin* worden ook de minder bekende episodes in Berlins intellectuele ontwikkeling voor het voetlicht gebracht. Naomi Choi besteedt bijvoorbeeld aandacht aan de rol die Berlin in de jaren 30 speelde in de analytische filosofie, die toen in Oxford sterk in opkomst was, en vooral gericht was op kwesties rond kennis, taal en betekenis. Berlin verzette zich sterk tegen de opvatting van het logisch positivisme, in

Oxford vooral uitgedragen door A.J. Ayer, dat alle kennis empirisch verifieerbaar zou moeten zijn; hij zag hierin een misplaatste zoektocht naar zekerheid, die een zinvolle analyse van cultuur en moraliteit onmogelijk maakte. In de jaren 40 besloot Berlin de filosofie achter zich te laten om zich toe te gaan leggen op de ideeëngeschiedenis, in het bijzonder de geschiedenis van het politieke denken. Ryan Patrick Hanley laat aan de hand van deels postuum gepubliceerde teksten van Berlin uit de jaren rond 1950 zien dat deze wending naar de geschiedenis vooral gericht was op het verhelderen van hedendaagse politieke problemen.

Ook in het latere ideeënhistorische werk van Berlin blijft de betrokkenheid op het heden een rol spelen. De belangrijkste erfenis van Berlin in de ideeëngeschiedenis is waarschijnlijk zijn concept van de ‘Contra-Verlichting’, dat onder meer naar voren komt in zijn bekende studie *Vico and Herder* uit 1976. In een heldere analyse laat Steven Smith zien dat Berlin de Verlichting en de Contra-Verlichting beschouwt als dialectische motieven die de hele moderne geschiedenis doortrekken, waarbij de Verlichting uitgaat van een universele menselijke natuur en de Contra-Verlichting een meer pluralistische opvatting heeft en de nadruk legt op culturele en historische verschillen. Het onopgeloste conflict tussen Verlichting en Contra-Verlichting vormt volgens Berlin de basis voor de vitaliteit van de westerse cultuur.

Het aspect van Berlins werk dat in *The Cambridge companion to Isaiah Berlin* de meeste aandacht krijgt, met vier artikelen, is zijn denken over vrijheid en liberalisme. Vooral zijn bekende onderscheid tussen negatieve en positieve vrijheid

wordt uitgebreid besproken. Onder negatieve vrijheid verstaat Berlin de afwezigheid van inmenging in ons handelen door andere personen of door de staat; positieve vrijheid duidt op de vrijheid die mensen hebben om te doen of te zijn wat ze willen. Berlin verdedigt daarbij de waarde van negatieve vrijheid en ziet gevaren wanneer de staat het als zijn taak gaat beschouwen positieve vrijheid te bevorderen. Deze stellingname wordt

in *The Cambridge companion to Isaiah Berlin* nadrukkelijk in verband gebracht met de context van de Koude Oorlog. Tegenover deze contextualisering staat het streven, dat in een groot aantal bijdragen aan het boek succesvol vorm krijgt, om te laten zien op welke manier Berlins denken van belang kan zijn voor de 21ste eeuw.

Jacques Bos, Universiteit van Amsterdam